

Benefits of Buddhist Disciplines in Mangala Sutta

Phramaha Ampol Dhanapañño (Chaisaree)^{1*}

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Ampol.cha@mcu.ac.th

ABSTRACT

This article aims to study the benefits of discipline in the Mongkol Sutta. The results of the study found that The Lord Buddha said that auspiciousness is the cause of progress in life. It is a practice that must be done and must be practiced in order. Therefore, there are 38 auspicious factors such as not associating with fools, associating only with graduates, giving alms, practicing Dhamma, etc. The auspicious sutta shows the process of training and developing oneself to perfection. Both theory and practice encourage humans to develop themselves. Therefore, it creates intellectual progress in life at both the worldly level and the worldly level. Until the highest level in Buddhism is called nirvana. The discipline in the Mongkol Sutta is the discipline that has been studied well. It is considered one of the 38 auspicious qualities.

Keywords: Benefits, Discipline, Mangala Sutta

ประโยชน์ของควมมีวินัยในมกคลสูตร

พระมหาอำพล ธนปญญ (ชัยสาร)^{1*}

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Ampol.cha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาประโยชน์ของควมมีวินัยในมกคลสูตร ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธองค์ทรงตรัสมกคลคือเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าของชีวิตที่เป็นข้อปฏิบัติต้องทำต้องปฏิบัติให้ได้จริงเป็นลำดับไป จึงจะเป็นมกคลมี 38 ประการ เช่น การไม่คบคนพาล คบแต่บัณฑิต การให้ทาน การประพฤติธรรม เป็นต้น มกคลสูตรแสดงกระบวนการของการฝึกฝนอบรมและพัฒนาตนให้สมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติส่งเสริมให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเอง จึงเป็นเหตุสร้างความเจริญก้าวหน้าทางสติปัญญาของชีวิต ทั้งในระดับโลกียะ และในระดับโลกุตระ จนถึงขั้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า พระนิพพาน วินัยในมกคลสูตร วินัยที่ศึกษามาดีถือว่าเป็นอุดมมกคลข้อหนึ่งในบรรดามกคล 38 ประการ

คำสำคัญ: ประโยชน์, ควมมีวินัย, มกคลสูตร

© 2021 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

ในครั้งพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงส่งภิกษุทั้งหลายให้ไปเที่ยวประกาศพระศาสนาในทิศต่างๆ เมื่อมีผู้เชื่อและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากขึ้น และเมื่อมีผู้ที่ศรัทธาเข้ามาสู่พระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (แสง อุดมศรี, 2559) ต่อมาจึงเริ่มมีผู้ประพฤติไม่ดีเข้ามาบวชในศาสนาของพระองค์ ซึ่งได้กระทำในสิ่งที่ไม่สมควรขึ้น พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงได้บัญญัติพระวินัยขึ้น เพื่อป้องกันความเสื่อมเสียอันจะปรากฏแก่พระศาสนา และเป็นแบบอย่างแห่งการประพฤติพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา การบัญญัติสิกขาบทจึงเป็นปฐมบทของพระวินัย สังคมสงฆ์ จุดเริ่มต้นที่มีแนวความคิดที่จะปฏิรูปสังคมอินเดียสมัยพุทธกาลที่ผูกโยงขึ้นทางสังคมเอาไว้กับระบบวรรณะที่ไม่มีความเป็นธรรมจนจนวรรณะต่ำอย่างวรรณะศูทร ไม่สามารถที่จะพัฒนาตัวเองได้ พระพุทธเจ้าทรงจำลองรูปแบบการปกครองเพื่อให้สังคมได้อยู่ด้วยกันอย่างผาสุก โดยมีรูปแบบของการปกครองสงฆ์ เป็นเหมือนเมืองจำลองให้กับสังคมอื่นๆ นำไปประยุกต์ใช้ ตลอดไปถึงวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของวงการสงฆ์อย่างน่าสนใจ (พระรังสรรค์ คุณสารโร (ตุ้มม่วง), 2549)

คำว่า “วินัย” ที่นำมาใช้ในพระพุทธศาสนาช่วงต้น หมายถึง พุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการหน้าที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ต่อมา คำว่า วินัย ได้มีความหมายที่กว้างขวางออกไปมาก กล่าวคือ คำว่า “วินัย” มิใช่เป็นเพียงพุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการหน้าที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์เท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบ ความประพฤติความเป็นอยู่ของคน และกิจกรรมของหมู่ชนที่นอกเหนือไปจากภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ได้อีกด้วย ดังนั้น ความหมายของวินัยจึงมีอยู่ 2 อย่าง คือ 1) การฝึกให้มีความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผน หรือ การบังคับควบคุมตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผน รวมทั้งการใช้ระเบียบแบบแผนต่างๆ เป็นเครื่องจัดระเบียบ ความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคน และกิจกรรมของหมู่ชน 2) ระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ที่วางลงไว้เป็นหลักหรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้ฝึกคน หรือใช้บังคับควบคุมตน ตลอดจนเป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคนและกิจการของหมู่ชนให้เรียบร้อยดีงาม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542)

สำหรับวินัยนี้ จัดแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ วินัยของคฤหัสถ์เรียกว่า “อาคาริยวินัย” และวินัยของบรรพชิตเรียกว่า “อนาคาริยวินัย” คำว่า วินัย สำหรับบรรพชิตมีความหมายครอบคลุมเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ ด้านนอกของพระภิกษุทั้งหมดเริ่มตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติ สิทธิ หน้าที่ วิถีรับ และวิธีฝึกอบรมสมาชิกใหม่ เป็นต้น ในสังคมปัจจุบันกฎหมายเข้ามาควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ กฎหมาย หมายถึง กฎเกณฑ์ที่มีอำนาจตราขึ้นเพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตามเป็นการทั่วไป ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามย่อมได้รับผลร้าย กฎหมายอาชญากรรมขึ้นเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ กฎหมายจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ จำเป็นต้องศึกษากฎหมาย เพื่อให้ทราบถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองอันพึงมีพึงได้ตามกฎหมาย เพื่อจะได้ปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social animal) โดยเขาเชื่อว่า โดยสภาพธรรมชาติของมนุษย์แล้วจะต้องมีชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นๆ มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระตามลำพังได้ สังคมจึงเกิดขึ้น อริสโตเติลยังย้ำอีกว่า มนุษย์เพียงคนเดียวนั้นไม่สามารถสืบเชื้อสาย ไม่สามารถป้องกันตัวเอง และไม่สามารถหาเลี้ยงชีพอยู่ได้นาน (ธรรมานุญ เฟื่องทอง, 2563) มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเพศใด ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าต้องการความสุข ความร่ำรวย ความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ หน้าที่การงาน พุดอย่างเข้าใจได้โดยง่าย ก็คือ เป็นมนุษย์สำเร็จรูปเปรียบเช่น อาหารสำเร็จรูปที่เรารับประทานได้โดยง่าย ไม่มีพิธีรีตองอันยุ่งยาก แต่ทุกคนมองข้ามหลักความเป็นจริงของชีวิต คือ ความเป็นอนิจจัง ความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอน บางคนจึงใช้ชีวิตด้วยความประมาทขาดหลักในการดำเนินชีวิต นั่นก็คือ หลักของศีลและหลักกฎหมายนั่นเอง จะเห็นได้จากข่าวสารทางสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์เกือบทุกประเภทนำเสนอข่าวอาชญากรรมทุกวัน ไม่ว่าจะเป็นการฆ่าฟันศพยัดกระเป๋ใส่เสื้อผ้า ฆ่าฟันศพโยนทิ้งน้ำ ฆ่าโบกปูน ฆ่าฉวยแล้วเผาทำลายศพ ฆ่ายกครัว ข่าวการลักทรัพย์ การโจรกรรมเงินจากตู้เอทีเอ็ม การปล้นทรัพย์จากร้านสะดวกซื้อต่างๆ ข่าวผู้สาว ค้ายาเสพติด และข่าวอื่นๆ ที่เป็นการกระทำผิดศีล 5 อันเป็นศีลเบื้องต้นที่มนุษย์ทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติ แต่ละเลยไม่ใส่ใจหรือสนใจนำไปปฏิบัติ อันก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัว และมีผลกระทบโดยตรงทางสังคม ตลอดจนเป็นปัญหาระดับชาติที่ผู้นำของประเทศต้องเข้ามาแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะประชาชนในประเทศเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่ผู้นำประเทศจะเพิกเฉยไม่ได้ อาจกล่าวได้ว่า หากมนุษย์อยู่ในกรอบของศีลและกรอบของกฎหมาย ไม่กระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง ก็จะเป็นการฝึกตนควบคุมตนให้มีความประพฤติที่ดี รวมทั้งการจัดระเบียบความเป็นอยู่ของตน และกิจการของหมู่ชนให้เรียบร้อยดีงาม

ดังนั้น กฎหมายและวินัยมีความสำคัญต่อการจัดระเบียบสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมของคฤหัสถ์หรือสังคมสงฆ์ โดยเฉพาะสังคมสงฆ์นั้น ถือว่าเป็นสังคมตัวอย่างที่นำเอาหลักของวินัยมาใช้ได้อย่างได้ผล ทำให้มองเห็นว่า กฎระเบียบ กติกา เป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดสำหรับชีวิตได้ วินัย จะแยกสังคมออกเป็น 2 แบบ คือ สังคมอนาคาริยวินัย และสังคมอาคาริยวินัย สำหรับอนาคาริยวินัย คือ วินัยของนักบวช มุ่งไปที่ตัวสิกขาบท ทั้งที่อยู่ในพระปาติโมกข์ และที่ไม่ได้อยู่ในพระปาติโมกข์ ส่วนอาคาริยวินัย คือ วินัยของผู้ครองเรือนเป็นโครงสร้างของสังคมคฤหัสถ์ซึ่งไม่เข้มงวดเหมือนกับสังคมสงฆ์แต่ก็มีสิ่งที่เป็แกนหลักอย่าง เช่น อาจียัตถะ 5 หลักกุตลกรรมบถ 10 เป็นแกนหลักก็ได้ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติหลักธรรมคำสอนที่ได้สะท้อนถึงระเบียบข้อบังคับที่ไม่ควรประพฤติ ไว้ให้แก่พุทธบริษัทของพระองค์ อันเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติที่เหมาะสมตามสมควรแก่ภาวะของบุคคลอีกด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538)

ความมีวินัยแม้ไม่ใช่หลักธรรมที่ถือว่าสูงสุดในพระพุทธศาสนาแต่ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นหลักธรรมอันเป็นมงคลสูงสุดอย่างหนึ่ง ดังพระพุทธพจน์ว่า “วินโย จ สุสิกฺขิตฺโต เอตมมฺกมลมุตฺตมํ” แปลความว่า วินัยที่ศึกษาดีแล้วนี้เป็นมงคลอันสูงสุด เพื่อให้พุทธบริษัททั้งหลายได้มีวินัยมีระเบียบกฎเกณฑ์ สำหรับควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้เรียบร้อยดีงามของหมู่คณะในการอยู่ร่วมกัน วินัยจึงช่วยให้คนห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย แต่ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามใจตน ก็จะทำให้ไม่มีความสุข สงบสุข การงานก็จะเสียผล เป็นเหตุให้เกิดความ

เสื่อมศรัทธามากขึ้น เพราะสภาพความประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์นั้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) จากที่กล่าวข้างต้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาประโยชน์ของความมีวินัยในมงคลสูตร โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ความเป็นมามงคลสูตรในพระพุทธศาสนา

ในประเทศอินเดีย ซึ่งในสมัยพุทธกาลเรียกว่า “ชมพูทวีป” ประชาชนเป็นจำนวนมากต่างพากันชุมนุมในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานที่ใกล้ประตูเมืองบ้าง สถานที่ราชการบ้าง มีการมอบทรัพย์สินเงินทองเพื่อจ้างให้คนเล่าเรื่องต่างๆ มีเรื่องนางสีดา เป็นต้น ซึ่งเรื่องเล่าบางเรื่องต้องใช้เวลาประมาณ 4 เดือน ถึงจะจบ วันหนึ่งขณะที่การชุมนุมกำลังมีการอภิปรายเป็นไปอย่างครึกครื้นนั้น ไม่มีใครคาดคิดได้มีผู้เสนอคำถามขึ้นมากลางที่ประชุมอภิปรายนั้นว่า “อะไรหนอ? เป็นมงคล อารมณ์ที่ทราบแล้วหรือ? เป็นมงคล ใครรู้จักมงคล?” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554)

ในลำดับนั้นมีนักอภิปรายผู้หนึ่งนามว่า ติฐมมังคละ เสนอความคิดเห็นในที่ชุมนุมนั้นว่า “รูปที่ตาเห็นนี้แหละเป็นมงคล เมื่อเราตื่นแต่เช้าตรู่ได้เห็นนกบินเป็นฝูงๆ พระอาทิตย์ขึ้น ต้นไม้เขียวๆ เด็กเล็กๆ น่ารัก สิ่งที่เราเห็นนี้แหละเป็นมงคล” พอนายติฐมมังคละกล่าวจบลง นักอภิปรายอีกท่านหนึ่งนามว่า สุตมมังคละ พอได้ฟังดังนั้น จึงกล่าวตอบทันทีว่า “ข้าก่อน ท่านทั้งหลาย อย่าเพิ่งเชื่อที่นายติฐมมังคละกล่าวนั้นเป็นไปไม่ได้ ถ้าสิ่งที่ตาเห็นเป็นมงคลแล้ว เวลาเรามองเห็นอุจจาระปัสสาวะ คนเป็นโรค สิ่งเหล่านี้ก็ต้องเป็นมงคลด้วยซิ มันจะเป็นไปได้อย่างไร (พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ, 2557)

เพราะฉะนั้น รูปที่เห็นแล้ว จึงไม่เป็นมงคล เสียงที่ฟังแล้วต่างหากเป็นมงคล เสียงที่สมมติว่าเป็นมงคลยิ่งชื่อว่า เสียงที่ฟังแล้ว คือ คนบางคนในโลกนี้ ลูกขึ้นแต่เช้าตรู่ ได้ยินว่า ”เจริญแล้ว” บ้างว่า ”กำลังเจริญ” บ้างว่า ”เต็มแล้ว” บ้างว่า ”ขาว” บ้างว่า ”ใจดี” บ้างว่า ”สิริ” บ้างว่า ”สิริเจริญ” บ้าง เรียกว่าเสียงที่ฟังแล้วนั้นแหละเป็นมงคล” เมื่อนายสุตมมังคละอภิปรายจบลงเท่านั้น ชายผู้หนึ่งนามว่า มุตมมังคละ ได้อภิปรายแย้งทันทีว่าเป็นไปไม่ได้หรอก ถ้าเสียงที่หูได้ยินเป็นมงคล อย่างนั้นเวลาที่เราได้ยินเสียงคนด่ากัน คนชู้ตะคอก คนพูดโกหก เสียงเหล่านี้ก็จะเป็นมงคลด้วยหรือ เพราะฉะนั้น เสียงที่ฟังแล้วจึงไม่เป็นมงคล อารมณ์ที่ทราบแล้วต่างหากเป็นมงคล กลิ่นรสโณภูมิจึงที่สมมติว่า เป็นมงคลยิ่ง ชื่อว่าอารมณ์ที่ทราบแล้ว คือ คนบางคนในโลกนี้ ลูกขึ้น แต่เช้าตรู่ ดมกลิ่นดอกไม้มีกลิ่นดอกปทุม เป็นต้นหรือเคี้ยวไม้เพื่อชำระฟันอันขาว หรือจับต้องปฐมพีก็ต้องข้าวกล้าอันเขียวสด ดอกไม้หรือผลไม้หรือนุ่งผ้าขาว หรือโพกผ้าโพกขาว หรือดมกลิ่น ลมรส ถูกต้องโณภูมิจึงเช่นนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสมมติว่าเป็นมงคลยิ่งนี้ เรียกว่า อารมณ์ที่ทราบแล้วเป็นมงคล

ในบรรดาผู้เสนอแนวคิดทั้ง 3 คนนี้ ต่างก็ไม่มีใครสามารถที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมได้บรรดาหาชนทั้งหลาย พวกใดที่ยอมรับคำของติฐมมังคละ พวกนั้นก็ถือว่ารูปที่เห็นแล้วเท่านั้นเป็นมงคล พวกใดที่ยอมรับคำของสุตมมังคละ พวกนั้นก็ถือว่าเสียงที่ได้ยินเท่านั้นเป็นมงคล และพวกใดที่ยอมรับคำของมุตมมังคละ พวกนั้นก็ถือว่าสิ่งที่ทราบเท่านั้นเป็นมงคล ข้อวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องมงคลได้แผ่ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางทั่วแคว้น ในบ้านในสภา ในสโมสร ในหมู่คนเดินทาง

ปัญหาเรื่องมงคลได้ถูกนำขึ้นมาถกเถียงกันอยู่ทั่วไป ไม่เฉพาะมนุษย์แม้พวกเทวดาได้ยินมนุษย์ถกเถียงกันก็นำเรื่องมงคลมาถกเถียงกันบ้าง ตั้งแต่เทวดารักษามนุษย์ ภูมเทวดา อากาศเทวดาตลอดจนเทวดาบนสวรรค์ทั้ง 6 ชั้น จนถึงพรหมโลก ต่างก็นำเรื่องมงคลมาถกเถียงกัน ปัญหามงคลนี้ได้กลายเป็นมงคลโกลาหล รำลือกันกระฉ่อนไปหมด ทัวทั้งมนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก แต่ก็ไม่มีใครชี้ขาดได้ว่าอะไรเป็นมงคลของชีวิต 12 ปีผ่านไปด้วยความซุมนุ่นวาย ครั้นแล้วได้มีผู้นำปัญหาเรื่องนี้เข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้า ซึ่งขณะนั้นกำลังประทับอยู่ที่เชตวันมหาวิหาร พระพุทธองค์จึงทรงแสดงหลักมงคลทางพระพุทธศาสนาให้พระสงฆ์และประชาชนฟัง เมื่อพระ

พุทธองค์ทรงเทศนามงคลเสร็จ ปัญหาเรื่องมงคลซึ่งก่อความยุ่งยากสับสนแก่มหาชนอยู่ถึง 12 ปีแล้วนั้น ก็เป็นอันสิ้นสุดยุติลงโดยเด็ดขาด (ปิ่น มุทุกันต์, 2555)

1. ความเป็นมาของวินัยในมงคลสูตร

ความเป็นมาของความมีวินัยที่ปรากฏในมงคลสูตร การมีวินัย (วินโย จ สุลิกขิตโต) ถือว่าเป็นอุดมมงคลข้อหนึ่งในบรรดามงคล 38 ประการ 25 ในพระพุทธศาสนา มงคล จึงเป็นหลักการ วิธีการ และหนทางแห่งความเจริญก้าวหน้าของชีวิต พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในมงคลสูตร แห่งขุททกนิกาย ธรรมบท ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงหลักธรรม เพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้บุคคล รอดพ้นจากความทุกข์ยาก รอดพ้นจากความชั่วร้ายต่างๆ และประสบความสุข ตั้งแต่ชั้นโลกียะ จนถึงชั้นโลกุตระ ซึ่งถือได้ว่าเป็นคู่มือสำหรับใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จากความไม่ดีงาม ไปสู่ความดีงาม ได้อย่างสิ้นเชิงเพื่อความเจริญสติปัญญา และหลักการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ซึ่งได้ทรงแสดงมงคลสูตรนี้แก่พระอานนทีกครั้งหนึ่งซึ่งพระอานนทก็ได้จดจำไว้ แล้วได้มาท่องให้ฟังในที่ประชุมสงฆ์ในการทำสังคายนาครั้งที่หนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานแล้ว 3 เดือน เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงมาได้ประมาณ 452 ปี ได้มีการบันทึกพระไตรปิฎกลงในใบลาน ที่อาโลกวิหาร อันเป็นสังคายนาครั้งที่ 5 ในประเทศศรีลังกา ซึ่งในพระสูตรนี้ เราก็ได้ศึกษากันสืบมาว่า พระพุทธเจ้าตรัสมงคลไว้ถึง 38 ประการ ไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1) อเสวนา จ พาลานํ	การไม่คบคนพาล
2) ปณฺธิตานญจ เสวนา	การคบบัณฑิต
3) ปุชา จ ปุชนียานํ	การบูชาบุคคลที่ควรบูชา
4) ปฏฺวีรูปเทสวาโส จ	การอยู่ในปฏิรูปประเทศ
5) ปุพฺเพ จ กตปุญญตา	การได้สั่งสมบุญมาก่อน
6) อตฺตสมมาปณฺธิ จ	การตั้งตัวถูกทาง
7) พาหุสจฺจญจ	ความคงแก่เรียน
8) ลีปฺปญจ	การมีศิลปะ
9) วินโย จ สุลิกขิตโต	การมีวินัยดี
10) สุภาสิตา จ ยา วาจา	การพูดวาจาสุภาพ
11) มาตาปิตุอุปฺภฏฺฐานํ	การบำรุงมารดาบิดา
12) ปุตฺตสงคฺโห	การเลี้ยงดูบุตร
13) ทารสงคฺโห	การเลี้ยงดูภรรยา
14) อนากุลา จ กมฺมฺนตา	การทำงานไม่คั่งค้าง
15) ทานญจ	การบำเพ็ญทาน
16) ฌมฺมจริยา จ	การประพฤติธรรม
17) ญฺาตกานญจ สงคฺโห	การสงเคราะห์ญาติ
18) อนวชฺชานิ กมฺมานิ	การทำงานไม่มีโทษ
19) อารตี วิรตี ปาปา	การงดเว้นการทำบาป
20) มชฺชปาณา จ สญฺญโม	การเว้นดื่มน้ำเมา
21) อปฺปมาโท จ ฌเมสุ	ความไม่ประมาท
22) คารโว จ	การมีสัมมาคารวะ
23) นิวาโต จ	การถ่อมตัว
24) สนฺตฺถุญฺญี จ	ความสันโดษ
25) กตญฺญตา	ความกตัญญู

26) กาเลน ฌมมสฺวานิ	การฟังธรรมตามกาล
27) ขนฺตี จ	ความอดทน
28) โสวจสฺสตา	การเป็นคนว่าง่าย
29) สมานญจ ทสฺสนิ	การได้เห็นสมณะ
30) กาเลน ฌมมสากจฺฉา	การสนทนาธรรมตามกาล
31) ตโป จ	การบำเพ็ญตบะ
32) พรหมจริยญจ	การประพฤติพรหมจรรย์
33) อริยสัจจान ทสฺสนิ	การเห็นอริยสัจ
34) นิพพานสจฺฉิกิริยา จ	การบรรลุพระนิพพาน
35) ฌณฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ	จิตไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม
36) อโสกํ	จิตไม่เศร้าโศก
37) วิรฆํ	จิตไม่กำหนัด
38) เขมํ	จิตหลุดพ้น (เกษม)

ธรรมะในมงคลสูตรทั้ง 38 ประการดังกล่าวนี้ เป็นขบวนการช่วยให้บุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากไม่ดีไปสู่พฤติกรรมที่ดีได้แน่นอน เพราะเป็นหลักคำสอนที่สอนให้บุคคลปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ตั้งแต่ระดับขั้นต่ำ จนถึงขั้นสูงสุด บรรลุถึงโลกุตตรธรรม หหมดทุกข์โดยสิ้นเชิง จึงนับได้ว่า เป็นหลักธรรมสำหรับกลับตนของบุคคลที่ประพฤติดีผลพลาดได้อย่างยอดเยี่ยม และไม่ต้องกลับมารับความทุกข์ความทรมานอีกต่อไปดังที่กล่าวมาแล้วว่า มงคล คือ หนทางแห่งความเจริญความก้าวหน้าของชีวิตด้วยเหตุนี้เองพระพุทธเจ้า ผู้ทรงรู้ เห็นสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงจากการตรัสรู้ของพระองค์ จึงได้ตรัสมงคล 38 ประการ ในพระพุทธศาสนาอันเปรียบเสมือนบันไดที่ขี้นไปสู่ความก้าวหน้าของชีวิตตามลำดับถึง 38 ขั้น

2. วินัย

จึงเป็นข้อหนึ่งในมงคล 38 ประการ ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงวินัย หรือ วินัยมี 2 อย่าง คือ อนุคาริยวินัย วินัยของบรรพชิตหรือวินัยผู้ที่ไม่ได้อยู่ครองเรือนบัญญัติปาริสุทธิศีล 4 เป็นเครื่องกำกับ โดยประการที่ตนดำรงอยู่ในเพศบรรพชิตศึกษาอยู่บรรลุความเป็นพระอรหันต์ ชื่อว่าศึกษาดีแล้ว เพราะมงคลเป็นเหตุให้บรรลุโลกิยสุข และโลกุตตรสุข และ อาคาริยวินัย วินัยของผู้ครองเรือน บัญญัติวินัยข้อนี้ให้มีความสำคัญด้วยการกำหนดคุณแห่งความประพฤติ เพราะนำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูล และความสุขในโลกทั้งสอง

ความสำคัญของมงคลสูตร

สังคมมนุษย์ มีสิ่งที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือ ทุกคนต้องการความสุขความเจริญก้าวหน้า ไม่ต้องการความทุกข์ ความเสื่อม ไม่ว่าจะเป็นคนในสังคมใด ชชาติใด ภาษาใดหรือวัยใด ก็ล้วนแต่รักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น จึงได้พยายามแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการ และหลีกเลี่ยงจาก สิ่งที่ตนไม่ประสงค์ โดยได้ดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนๆ ไปจนตลอดชีวิต แต่ว่าบางคนก็ประสบความสำเร็จตามที่ตนต้องการ บางคนประสบความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ ล้มเหลวเป็น ส่วนน้อย บางคนก็ประสบความสำเร็จเพียงบางส่วนเท่านั้น ส่วนใหญ่ล้มเหลว และบางคนล้มเหลวโดยประการทั้งปวง ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตนมุ่งหวังในชีวิตเลย ทั้งนี้ ก็เพราะว่าเป้าหมายและการกระทำของแต่ละคนไม่เหมือนกัน

ด้วยเหตุนี้เอง มนุษย์ในทุกสังคมตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน จึงพยายามแสวงหาทางแห่งความก้าวหน้าของชีวิตด้วยวิธีการต่างๆ ตามที่ตนเห็นว่าถูกต้อง บางคนก็แสวงหาได้อย่างถูกต้อง แต่บางคนก็ไม้อาจจะพบได้ แล้วก็เกิดการถกเถียงนำมาสนทนากันหรืออภิปรายกันขึ้นว่า “อะไรคือมงคล” การถกเถียงกันว่าอะไรคือ มงคลนั้น มีการถกเถียงกันมาก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสเรื่องมงคลในพระพุทธศาสนา กล่าวกันตาม

ประวัติศาสตร์ว่า ก่อนที่,พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงเรื่องมงคลนั้นในประเทศอินเดีย ซึ่งในสมัยพุทธกาลเรียกว่า “ชมพูทวีป” มนุษย์ได้สนทนากันถึงเรื่องมงคล คือ ความเจริญก้าวหน้า ว่าอะไร คือ มงคล หรือ ความเจริญก้าวหน้า

มนุษย์ในสมัยนั้นแบ่งออกเป็น 3 พวก คือ

พวกที่ 1 เรียกว่า ทิฏฐิมงคลิกะ คือ พวกที่มีความเห็นว่าสิ่งที่เห็นเป็นมงคล

พวกที่ 2 เรียกว่า สุตมมงคลิกะ คือ พวกที่มีความเห็นว่าสิ่งที่ฟังเป็นมงคล

พวกที่ 3 เรียกว่า มุตมมงคลิกะคือ พวกที่มีความเห็นว่าสิ่งที่รับทราบเป็นมงคล

มนุษย์ต่างพากันถกเถียงกันเรื่องมงคล จนเกิดโกลาหลอยู่ถึง 12 ปี ครั้งแรกมนุษย์ถกเถียง กันก่อน เทวดาเมื่อได้ยินมนุษย์ถกเถียงกัน ก็เอาไปถามกันว่าอะไรเป็นมงคล บางองค์ก็บอกว่าสิ่งที่เห็นเป็นมงคลถ้าเห็นสิ่งดีๆ บางองค์ก็บอกว่าไม่ใช่สิ่งที่ได้ยินต่างหากเป็นมงคล บางองค์ก็บอกว่าไม่ใช่สิ่งที่รับรู้ต่างหากเป็นมงคล เทวดาก็ถกเถียงกันอีก เทวดาชั้นต้นๆ ก็เถียงกันไปจนถึงเทวดาชั้นสูง แต่ก็ไม่สามารถตกลงกันได้ จึงเกิดโกลาหลขึ้น ดังนั้นในคืนหนึ่ง มีเทวดาองค์หนึ่งทำพระเชตวันให้สว่างไสว แล้วเข้าไปยืนอยู่เฉพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้า เทวดาแล้วกราบทูลพระพุทธเจ้าว่า “เทวดาและมนุษย์เป็นอันมาก ปราธนาความสวัสดิ์ พากันคิดมงคลทั้งหลาย ขอพระองค์ทรงโปรดแสดงอุดมมงคลเถิด”

เพราะฉะนั้น มงคลสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่เทวดาแต่ว่ามนุษย์ปฏิบัติมากที่สุดเพราะมนุษย์ได้ถกเถียงกันอยู่ก่อนคิดกันอยู่ก่อนแล้ว พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงมงคลแก่เทวดาองค์นี้ก่อน แล้วได้ทรงแสดงมงคลสูตรนี้แก่พระอานนท์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งพระอานนท์ก็ได้จดจำไว้แล้วได้มาท่องให้ฟังในที่,ประชุมสงฆ์ในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว 3 เดือน เมื่อพระพุทธศาสนามาได้ประมาณ 452 ปีได้มีการบันทึกพระไตรปิฎกในไบลาน ณ อาโลกวิหาร อันเป็นการสังคายนาครั้งที่ 5 ในประเทศศรีลังกา ซึ่งในพระสูตรนี้เราได้ศึกษากันสืบมาว่า พระพุทธเจ้าตรัสมงคลไว้ถึง 38 ประการ พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงมงคลสูตรนี้แก่พระอานนท์ ให้พุทธศาสนิกชนได้ฟังนำมาประพฤติปฏิบัติจากบทมงคลสูตร ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสตอบมงคลปัญหาที่ว่า อะไรเป็นมงคล ของชีวิต (พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ, 2557 : 5) ซึ่งขณะประทับอยู่ที่เชตวันมหาวิหาร ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตอบว่า มี 38 ประการ อันเป็นบันไดแห่งความเจริญ 38 ขั้นพระพุทธองค์ทรงเทศนาเรียงลำดับข้อไว้อย่างมีระเบียบดียิ่ง ประกอบด้วยองค์ธรรมทั้งสิ้น 38 ประการ แบ่งชั้นการปฏิบัติออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่หนึ่ง เริ่มสร้างชีวิต โดยเริ่มต้นตั้งแต่มงคลข้อที่ 1 ถึงมงคลข้อที่ 18 ตอนที่สอง ปรับปรุงจิตใจให้สูงขึ้น โดยเริ่มต้นตั้งแต่มงคลที่ 19 ถึงมงคลข้อที่ 30 ตอนที่สาม มุ่งปฏิบัติเพื่อความสันตสุข โดยเริ่มตั้งแต่มงคลข้อที่ 13 ถึงมงคลข้อที่ 38 (พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2548)

กล่าวได้ว่า มงคลที่พระองค์ทรงแสดงเป็นมงคลสิ่งที่ทุกคนปรารถนา (เทพพร มังธานี, 2555) จะเรียงไปตามลำดับคือ การศึกษาตามลำดับ การปฏิบัติตามลำดับ และการสัมผัสผลตามลำดับ โดยเริ่มต้นจากความเป็นสามัญชนคนธรรมดาผ่านอรรถะ คือ ประโยชน์ที่เขาสัมผัสไปตามลำดับ 3 ขั้น คือ 1) ครองตน ครองคน ครองงาน ครองเรือน ครองสุข ในชาติปัจจุบัน ที่เรียกว่า ประโยชน์ในชาติปัจจุบัน 2) พัฒนาการทางจิตที่มีความสงบ สะอาด ประณีตไปตามลำดับ จนสามารถสัมผัสความสุขและเป็นปัจจัยนำไปสู่การกำเนิดในภพชาติที่ประณีต คือ เสวยสุขในสวรรค์ 3) ผลสัมผัสสูงสุดทางจิต คือ การรู้หรือริยสัจ 4 ตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า เข้าสู่สภาพของบุคคลที่สมบูรณ์พร้อม ด้วยไตรสิกขา หรือความสะอาด ความสงบ ความสว่าง อันเป็นทางแห่งความสุขสวัสดิ์ ที่สมบูรณ์พร้อมจริงๆ (พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2549) พระพุทธองค์ตรัสข้อปฏิบัติมงคลจากง่ายไปหายาก จากสุขขั้นพื้นฐานไปสู่สุขอันสูงสุดเปรียบเสมือนบันได 38 ขั้น เป็นหลักการพัฒนาชีวิตและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้สมบูรณ์ที่สุดมงคลสูตรเป็นหลักคำสอนที่ครอบคลุมทั้งหลักปริยัติ และหลักปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาอย่างครบถ้วนที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางแนวปฏิบัติ เพื่อความก้าวหน้าแห่งชีวิตและจิตใจไว้อย่างเหมาะสมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งในระดับของฆราวาสและในระดับของบรรพชิต เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก

เปรียบเสมือนการก้าวขึ้นบันไดตั้งแต่ขั้นต้นไปจนถึงขั้นสูงสุด จึงเหมาะแก่คนทุกระดับ ผู้ต้องการฝึกฝนอบรมตน (ประโยชน์ ส่งกลิ่น, 2545) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามสามารถทำตนให้เป็นที่พักแก่ตนเอง พร้อมทั้งเป็นดัชนีชี้วัดหรือมาตรฐานของคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นไป เพื่อเสริมสร้างปัจจัยพื้นฐานในสังคม เป็นเครื่องวัดมาตรฐานของศีลธรรม และสันติสุขของบุคคลที่รวมอยู่ในสังคม (บุปผา กาหลง, 2552) และเพิ่มพูนคุณสมบัติของความเป็นคนดีมีคุณธรรม ที่เปี่ยมไปด้วยความสามารถ เป็นคนฉลาดคิด ฉลาดรู้ ฉลาดทำ ฉลาดพูด หรือยังประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นเริ่มจากครอบครัว สังคมใกล้ตัว และกระจายไปสู่สังคมที่กว้างขวางออกไป ได้ด้วย (วศิน อินทสระ, 2557)

กล่าวโดยสรุป “มงคลสูตร” ก็คือหมวดคำสอนที่แสดงกระบวนการของการฝึกฝนอบรมและพัฒนาตนให้สมบูรณ์แบบที่สุด รวมหมวดคำสอนอันเป็นสาระทั้งหมดของพุทธศาสนาไว้ในหมวดเดียวกันได้อย่างครบถ้วน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จึงเป็นเหตุสร้างความสำเร็จทางสติปัญญา ส่งเสริมให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนไปตามความสามารถของปัญญามนุษย์ให้มีความเจริญก้าวหน้าที่จะเกิดขึ้นแก่คนที่ศึกษา และปฏิบัติไปตามหลักที่ทรงแสดงไว้แล้วเสมอ พร้อมทั้งสนับสนุนความเข้มแข็งทางศีลธรรมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้สังคมมีมาตรฐานความมั่นคงแห่งศีลธรรมและสันติสุข

ความมีวินัยในมงคลสูตร

คำว่า “วินัย” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ เช่น วินัยทหาร, ลีลาของพระสงฆ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

พระเทพปริยัติโมลี กล่าวว่า วินัย คือ กฎเกณฑ์หรือระเบียบสำหรับฝึกกาย วาจา ใจป้องกันกีดกันมิให้ล่วงละเมิดศีลหรือล่วงละเมิดกุตศีลธรรมเป็นแบบแผนหรือข้อบังคับที่บัญญัติไว้หรือกำหนดไว้สำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่คณะนั้น (พระเทพปริยัติโมลี, 2535)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานกระบี่ และปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าโรงเรียนนายเรือและโรงเรียนนายเรืออากาศ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2528 ว่าวินัย แท้จริงมีอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งคือวินัยตามที่ทราบกันและถือกัน อันได้แก่ข้อปฏิบัติที่บัญญัติไว้เป็นกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ ให้ถือปฏิบัติ อีกอย่างหนึ่งคือวินัยในตนเอง ที่แต่ละคนจะต้องบัญญัติขึ้นสำหรับควบคุมบังคับให้มีความจริงใจ และให้ประพฤติปฏิบัติตามความจริงใจนั้นอย่างมั่นคงมีลักษณะเป็นสัจจะอธิษฐาน หรือตั้งสัตย์สัญญาให้แก่ตัว วินัยอย่างนี้จัดเป็นตัววินัยแท้ เพราะให้ผลจริงและแน่นอนยิ่งกว่าวินัยที่เป็นบทบัญญัติ ทั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่เกื้อกูลให้การถือการใช้นวินัยที่เป็นบทบัญญัติ นั้นได้ผลเที่ยงตรง ถูกต้อง สมบูรณ์เต็มเปี่ยมตามเจตนารมณ์สำคัญที่วินัยในตัวเองนี้จะต้องบังเกิดขึ้นจากการที่ได้ ยั้งคิดแล้ว ได้ใช้สติปัญญาความเฉลียวฉลาด พิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบแล้วจนเห็นประจักษ์ ในเหตุในผลที่แน่แท้ และเมื่อเป็นวินัยที่กลั่นกรองขึ้นจากสติปัญญาความฉลาดรอบคอบ ก็ย่อมจะทำให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ทรงความศักดิ์สิทธิ์ คุ่มครองป้องกันผู้ปฏิบัติให้พ้นจากภัยอันตรายและเหตุแห่งความเสื่อมเสียทั้งปวงได้ ทั้งทางกายทางใจ พาให้เจริญรุ่งเรือง พร้อมด้วยศักดิ์ศรี เกียรติ อำนาจทุกประการ (กรมอนามัย, 2539)

พระเทพเวที กล่าวว่า การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม คือ ความมีวินัยนั่นเอง ในความมีวินัยนี้จุดสำคัญที่ควรจะเน้นก็คือ การรู้จักจัดระเบียบชีวิตของตนและรู้จักจัดระเบียบความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่น วินัยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นตัวเอื้ออำนวยให้เราโอกาส มีเวลาที่จะพัฒนาชีวิตของเราได้สะดวกขึ้น ถ้าชีวิตไม่เป็นระเบียบสับสน ก็ต้องมัวแต่วุ่นวายติดขัด ไม่ปลอดโปร่ง และไม่รู้จักเอาเวลาที่ไหนมาใช้ประโยชน์ชีวิตที่จัดระเบียบได้ดีแล้วเป็นชีวิตซึ่งพร้อมที่จะรับการพัฒนา โอกาสของมนุษย์ในแต่ละวัน เช่น เวลาและความคล่องตัวเกิดจากการรู้จักจัดระเบียบ ชีวิตของแต่ละคนนั้น ถ้าจัดระเบียบเป็นแล้วก็มีเวลาให้ไปทำโน่นทำนี่ได้ประโยชน์เป็นอันมาก (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532)

สรุปได้ว่า วินัย คือเครื่องควบคุมกายและวาจาเพื่อให้บุคคลมี พฤติกรรม หรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม เป็นระเบียบดีงาม วินัย หมายถึง กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผน ที่กำหนดหรือบัญญัติขึ้นไว้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมนั้นๆ แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ 1) วินัยทางโลก หมายถึง กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่บัญญัติขึ้นไว้เพื่อ ควบคุม มิให้บุคคลล่วงละเมิดสิทธิของกันและกัน เป็นต้น 2) วินัยทางธรรม หมายถึง ข้อบัญญัติทางศาสนา ทุกศาสนาย่อมจะมีบทบัญญัติ สำหรับศาสนิกชนของตน กล่าวเฉพาะพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงบัญญัติวินัยไว้ 2 ประการ คือ (1) วินัยสำหรับคฤหัสถ์ เรียกว่า “อาคารยวินัย” เป็นวินัยสำหรับผู้ครองเรือน ได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 ศีลเหล่านี้ ผู้ประพฤตินี้จะสามารถเลือกได้ตามที่ตนสามารถปฏิบัติได้สะดวก (2) วินัยสำหรับบรรพชิตหรือนักรบวช เรียกว่า “อนาคารยวินัย” ได้แก่ ศีล 10 สามเณร ศีล 227 ของพระภิกษุ เป็นต้น (

วิเคราะห์ประโยชน์ของควมมีวินัยในมกคสูตร

ประโยชน์ของวินัย หมายถึง ข้อดีของการปฏิบัติตามหลักธรรมตามที่ปรากฏในมกคสูตร ในงานวิจัยนี้เพื่อความเข้าใจอย่างง่ายจะใช้คำศัพท์ที่เรียก อนาคารยวินัย ได้แก่ บรรพชิตหรือนักรบวชในพระพุทธศาสนาเถรวาท วินัยของนักรบวชหรือบรรพชิต ได้แก่ ศีล 10 ของสามเณร และศีล 227 ของพระภิกษุ ซึ่งเป็นวินัยของผู้ไม่ครองเรือน เรียกว่า ฝ่ายนักรบวช และอาคารยวินัย เรียกว่า ฝ่ายคฤหัสถ์ วินัยประกอบด้วย ศีล 5 ศีล 8 หรือ ศีลอุโบสถ และกุศลกรรมมก 10 ประการ

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ของควมมีวินัยในมกคสูตร มี 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ทางด้านจิตใจ

การพัฒนาด้านการฝึกอบรมจิตตนเอง พัฒนาดตนเองให้เจริญขึ้นมีคุณธรรมเพื่อให้มีคุณภาพจิตที่ดี มีจิตใจที่มั่นคงไม่ปล่อยให้จิตคิดฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่างๆ เมื่อสุขภาพจิตดีจะก่อให้เกิดมีสุขภาพดีไปด้วย วินัยสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ทุกเพศทุกวัย สิ่งที่ต้องรักษาไว้เป็นแบบอย่าง คือ การรักษา ศีล 5 ศีล 8 และประพฤติกุศลกรรมมก 10 ถ้าหากขาดวินัยในการปฏิบัติเรื่องศีลแล้ว ย่อมนำมาซึ่งการสังหารผลาญชีวิต การทำร้ายกัน ลักขโมย แย่งชิง มีคดีฆาตกรรม การทำผิดทางเพศ โจรกรรม การข่มขืน หลอกหลวง สิ่งเสพติดระบดแพร่หลายทั่วไป ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผู้คนพบเห็นกันแทนที่จะอุ่นใจ กลับวิตกกังวล จิตใจหวาดผวากันไม่เป็นปกติสุข เมื่อสุขภาพจิตของคฤหัสถ์เสื่อมโทรม เป็นการยากที่จะพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพของจิตใจ เพราะสังคมคฤหัสถ์เช่นนั้นไม่เป็นสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลสำหรับการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้สูงขึ้น มีแต่ความเดือดร้อนระส่ำระสาย และมีแต่กิจกรรมที่จะบ่อนทำลายให้สังคมเสื่อมโทรมลง

การรักษาศีล การปฏิบัติธรรมของคฤหัสถ์ จะทำให้จิตใจเกิดความร่มเย็นเป็นสุขมีนิสัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาและกรุณาช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน รู้จักให้อภัยแก่ผู้อื่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดี เกิดความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแก่จิตใจ ให้มีพลังและความมั่นใจที่จะปฏิบัติภารกิจของตนต่อไปด้วยความไม่ประมาท และจะทำจิตใจให้ผ่องใส อีกทั้งก็จะไม่กระทำผิดกฎหมายเมือง เพราะการยับยั้งชั่งใจ มีความละอายต่อบาปหรือการกระทำความชั่ว

2. ด้านร่างกาย

วินัยสำหรับผู้ครองเรือน ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่บุคคลทั่วไปศึกษาดีแล้วและละเว้นการปฏิบัติในอกุศลกรรมมก 10 อันได้แก่ เว้นจากกายทุจริต 3 คือ จดเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จดเว้นจากการลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น จดเว้นจากการประพฤติดินในกาม คือ ประพฤติผิดทางกามกับผู้มีเจ้าของแล้ว และงดเว้นจากวจีทุจริต 4 คือ จดเว้นจากการพูดโกหกกล่าวสิ่งที่แตกต่างไปจากความจริง จดเว้นจากการพูดส่อเสียด คือ เว้นการพูดคำพูดที่ทำให้เขาแตกแยกกัน จดเว้นจากการพูดคำหยาบ คำกระด้าง คำก้าวร้าว คำประทุษร้ายต่างๆ เว้นคำพูดเพ้อเจ้อ คือกล่าวคำที่ไร้สาระ จะมีผู้ฟังหรือไม่ก็ตาม และต้องเว้นจากมโนทุจริต 3 อันได้แก่ เว้นจากการ

เพ่งอยากได้ของผู้อื่น ด้วยจิตคิดอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง เว้นจากการพยายาม คือความรู้สึกคิดที่จะทำให้ความสุขและประโยชน์ของผู้อื่นให้พินาศ เว้นจากมิจฉาทิฐิ อันได้แก่ความเห็นผิดจากความรู้อันเป็นจริง เช่น เห็นว่าทำชั่วแล้ว จะได้รับผลที่ดีตอบแทน เป็นต้น การทำความดีโดยงดเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการย่อมได้รับอานิสงส์ อันได้แก่ แม้ตนเองก็ดิ้นรนตนไม่ได้ ผู้รู้พิจารณาแล้วย่อมสรรเสริญ มีชื่อเสียงอันงามฟังขจรไปไกล ไม่หลงสติก่อนตาย (มีจิตสงบติดคิดถึงแต่บุญกุศล) หลังจากกายแตกดับไปย่อมถึงสุคติ มงคลของการมีข้อปฏิบัติในวินัย ย่อมเป็นเหตุให้ถึงความสุขความเจริญทั้งในโลกียะ และโลกุตตระ อันมีมรรคผลเป็นเบื้องหน้า

3. ทางด้านสังคม

วินัย ได้แก่ อุบายเครื่องรักษาตนและหมู่คณะให้อยู่เป็นปรกติสุขทั่วถึงกัน ไม่มีใครประพฤติอะไรให้เป็นที่เป็นที่เดือดร้อนเสียหายแก่ใคร วินัยจึงเป็นข้อระเบียบและกฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งกันและให้ห่างไกลจากความชั่วทั้งหลาย

ดังนั้น ผู้มีวินัยอันตนศึกษาดีแล้ว จึงเป็นผู้รักษาปฏิบัติตามวินัยทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างถูกต้อง ไม่บกพร่องตกหล่นและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การที่จะทำให้สังคมและประเทศชาติ มีความสงบสุข จำเป็นต้องมีการ จัดระเบียบสังคมขึ้น โดยการเอาตัวระเบียบวินัยหรือกฎหมายเป็นเครื่องควบคุมสังคม ประโยชน์ที่มีต่อสังคมส่วนรวมนั้นมีอยู่ 3 ประการ ดังนี้

(1) อัตตัตถประโยชน์ ประโยชน์ส่วนตน ได้แก่ ผลประโยชน์ส่วนตัวที่ตนเองจะได้รับทั้งปัจจุบันและอนาคตของตนเอง เช่น มีทรัพย์สินสมบัติมาก สามารถแบ่งปันแก่คนอื่นได้

(2) ปัตถัตถประโยชน์ ประโยชน์ของผู้อื่น ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เป็นไปเพื่อคนอื่นในสังคม เช่น การสั่งสอนผู้อื่น (ธรรมทาน) ให้ปฏิบัติธรรมจนเขาเกิดผลที่เป็นประโยชน์สำหรับตนเองได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ทุกคนต้องสามารถทำประโยชน์ของตนให้ได้เสียก่อนจึงจะสามารถช่วยเหลือแนะนำคนอื่นในสังคมได้

(3) อุกยัตถประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกื้อกูลทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ทั้งตัวบุคคลเอง คนอื่นและสังคมที่อยู่ร่วมกันจะได้รับประโยชน์ร่วมกันในการประพฤติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทจารีตประเพณี และกฎหมายบ้านเมืองเป็นต้น เช่นข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้สมบูรณ์และประชาชนก็เต็มใจปฏิบัติตามกฎหมายทั้งทางบ้านเมืองมีความสามัคคีปรองดองกัน เป็นเหตุในสังคมเกิดความสงบร่มเย็นเป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 :30/673/262)

บุคคลผู้เป็นนักปราชญ์ฉลาดรอบรู้ทุกท่าน มีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า เมื่อเกิดมาเป็นคนแล้ว จำเป็นต้องมียินัยควบคุมไว้ จึงจะอยู่เป็นสุขสมกับที่เกิดเป็นคน บ้านเมืองของผู้คนที่มียินัยจึงจะมีลักษณะเป็นบ้านคน เมื่อเป็นดังนี้คนแต่ละชาติแต่ละประเทศ จึงได้บัญญัติวินัยขึ้นไว้ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการค้าขาย การแต่งงาน การหย่าร้าง จะไปทางน้ำทางบกทางอากาศก็มีวินัยควบคุมไว้ทั้งหมด ขั้นที่สุดแม้จะชกจะต่อยกันก็มีวินัย คือ กติกา หรือจะรบราฆ่าฟันกัน ก็ทำด้วยมียินัยที่เรียกว่า ยุทธวินัย อันนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า วินัยเป็นสิ่งที่คนทั้งโลกรับรองต้องกันจริงๆ

ดังนั้น การสร้างความมียินัยของสังคม จะทำให้เกิดผล พอสรุป ได้ดังนี้ 1) ทำให้เกิดการอำนวยความสะดวกต่อกัน 2) ทำให้เกิดการเกื้อกูลกันที่ยั่งยืน 3) สร้างความสุขให้ตนเองและผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม 4) ทำให้เกิดความเข้าใจกันในการอยู่ร่วมกันและระลึกรู้ถึงกัน 5) ทำให้เกิดความสามัคคีกัน 6) ทำให้เกิดสันติภาพร่วมกัน การสร้างความมียินัยขึ้นในสังคม ได้ส่งผลให้เกิดสันติสุขในการอยู่ร่วมกันกล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์กันของบุคคลด้วยคุณธรรม ที่ทำให้เกิดการปฏิบัติต่อกัน ส่งผลไปยังความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทำให้บุคคลไม่เห็นแก่ตัว เกิดความยุติธรรมต่อกัน ทำให้เป็นผู้มีใจสูง ทำให้ไว้วางใจ และ เชื่อใจกันได้ ทำให้เกิดสันติและเอื้อเฟื้อกัน ครอบครัวยุติธรรม การปกครองเป็นสุขมีความยินดีต่อกัน สร้างความไพเราะแก่สังคม อำนวยความสะดวกแก่กัน ทำให้เกิดเกิด ความสามัคคีและสันติภาพร่วมกัน

ดังนั้น ประโยชน์และคุณค่าต่อสังคม การปฏิบัติตนตามหลักวินัยหรือกฎระเบียบของสังคม กฎหมาย บ้านเมือง ย่อมมีความราบเรียบสงบสุข โดยประพฤติดุปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การรักษาศีล การปฏิบัติธรรม ล้วนเป็นสิ่งที่สร้างให้สังคมเกิดความร่มเย็นเป็นสุข มีระเบียบ มีนิสัยโอปปาติกะ อื้อเพื่อแผ้วแผ้ว มีเมตตาและกรุณาช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน แม้แต่ศัตรูก็ยังให้ความอุปถัมภ์เลี้ยงดู ใครเดือดร้อนมากก็ให้ความช่วยเหลือมิได้นิ่งดูดาย รู้จักให้อภัยแก่ผู้อื่น

บทสรุป

ความเป็นมาของมงคลสูตรในพระพุทธศาสนา มีปัญหาเรื่องมงคลได้ถูกนำถกเถียงกัน ทั้งทั้งมนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก แต่ก็ไม่มีใครชี้ขาดได้ว่าอะไรเป็นมงคลของชีวิต ครั้นแล้วได้มีผู้นำปัญหาเรื่องนี้เข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้า ซึ่งขณะนั้นกำลังประทับอยู่ที่เขตวันมหาวิหาร พระพุทธองค์ทรงตรัสมงคลคือ เหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าของชีวิตที่เป็นข้อปฏิบัติต้องทำต้องปฏิบัติให้ได้จริงเป็นลำดับไปจึงจะเป็นมงคล มี 38 ประการ เช่น การไม่คบคนพาล คบแต่บัณฑิต การให้ทาน การประพฤติธรรม เป็นต้น มงคลสูตรแสดงกระบวนการของการฝึกฝนอบรมและพัฒนาตนให้สมบูรณ์ครบถ้วนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติส่งเสริมให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเอง จึงเป็นเหตุสร้างความเจริญก้าวหน้าทางสติปัญญาของชีวิตทั้งในระดับโลกียะ และในระดับโลกุตระ จนถึงขั้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าพระนิพพาน

ประโยชน์ของความมีวินัยในมงคลสูตร พบว่า มงคลสูตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 25 พระสูตรต้นปิฎกเล่มที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ซึ่งในงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเรื่องวินัยในมงคลสูตร ข้อ (9) วินัยที่ศึกษามาดี การมีวินัย (วินโย จ สุสิกขิโต) ถือว่าเป็นอุดมมงคลข้อหนึ่งในบรรดามงคล 38 ประการ วินัย ได้แก่ อุบายเครื่องรักษาตน และหมู่คณะให้อยู่เป็นปกติสุขทั่วถึงกัน วินัยจึงเป็นข้อระเบียบและกฎเกณฑ์ข้อบังคับ สำหรับควบคุมความประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน วินัยมี 2 อย่าง คือ อนาคตวินัย คือ วินัยของผู้ไม่ครองเรือน หรือนักบวช และอนาคตวินัย คือ วินัยของผู้ครองเรือน และผลการศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ของความมีวินัยในมงคลสูตร แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1. ทางด้านจิตใจ 2. ทางด้านร่างกาย และ 3. ทางด้านสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2539). พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส. กรุงเทพฯ: ต้นไทย.
- เทพพร มังธานี. (2555). มงคลชีวิต 38 ประการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง.
- ธรรมบุญ เพ็งทอง. (2563). วิวัฒนาการและโครงสร้างเกี่ยวกับสังคม. สืบค้นจาก <http://e-learning.tapee.ac.th>.
- บุปผา กาหลง. (2552). มงคลสูตรกับการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคม. (ศิลปศาสตรมหา, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี).
- ประโยชน์ ส่งกลิ่น. (2545). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ปิ่น มุกกันต์. (2535). มงคลชีวิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูยาโณ). (2549). หลักมงคล 38 ประการ ธรรมเพื่อความสวัสดิ์ในที่ทั้งปวง, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระเทพปริยัติโมลี. (2535). หลักการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2532). ศาสนาและเยาวชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มาสเตอร์เพรส.

- _____. (2538). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2538). วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- _____. (2542). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2548). อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระภิกษุญาณวริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). (2544). ขุมทรัพย์จากพระไตรปิฎกคัมภีร์กัฎฐกถา. ปทุมธานี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. (2557). มงคลชีวิต ฉบับ “ทางก้าวหน้า”. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- พระรังสรรค์ คุณสาโร (ตุ้มม่วง). (2549). ศึกษาเปรียบเทียบอาชญากรรมกับอาชญากรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท. (ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย).
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2554). มังคลัตถทีปนี ภาษาไทย ภาค 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมไทย ฉบับ พ. ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พลิกทัศน์.
- วสิน อินทสระ. (2557). มงคล 38 ฉบับสังเขป. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เมตตาพรินติ้ง.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- แสง อุดมศรี. (2559). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.